

HISTORIE Hans van Weenen beschrijft middeleeuws dorp

Zoektocht naar ringwalburg in Castricum

Als er de komende decennia in de oude dorpskern van Castricum opgravingen worden verricht, moet er gekeken worden of er een ringwalburg uit de vroege middeleeuwen heeft gestaan. Dat is namelijk goed mogelijk; wellicht stamt de naam Castricum zelfs af van zo'n burg of castrum.

Henk Jan den Ouden
h.den.ouden@mediahuis.nl

Castricum ■ Dat stelt Hans van Weenen in zijn boek 'De oorsprong van Castricum ontdekt', waarin hij de geschiedenis van het dorp beschrijft, met name in de vroege middeleeuwen. Hij begon het onderzoek een jaar of tien geleden en ontdekte, met hulp van heel veel archiefgegevens en kadastrale kaarten, dat een groot deel van het gebied in de vroege middeleeuwen bestond uit 'geesten': akkercomplexen op doorgaans hoger gelegen gebieden.

Slimpad
„Zo'n geest lag altijd tussen een hogere weg, vaak de Herenweg genoemd, en een lagere weg, bijvoorbeeld de Achterweg of de Lageweg. De boerderij, de centrale hof, stond vaak midden op het complex van zo'n 15 of 20 hectare.

Soms liep er dwars door de geest nog een schuine weg. Die werd dan vaak Lijtweg of Slimpad genoemd. Die namen vind je in veel plaatsen in de regio terug.”

Door studie van de kaarten en oude luchtfoto's vond Van Weenen zo'n vijftien van deze geesten terug in het gebied waar nu het dorp Castricum ligt. „Een groot deel van het dorp is er gewoon overheen gebouwd. Ze hebben zeker in de jaren zestig en zeventig geen rekening gehouden met de oorspronkelijke wegen en waterlopen. Maar dat is niet overal gebeurd en de ligging van de oude geesten is vaak terug te vinden in het verloop van de straten.”

Duinzand
Enkele geesten aan de westelijke kant zijn waarschijnlijk later overstoven door duinzand, vermoedt Van Weenen. „Zoals de Cortegest, die heet niet voor niets zo. Dat is een geest die waarschijnlijk doorliep onder de duinen. Uit onder-

zoek blijkt dat daar veel oude cultuurlagen in de bodem aanwezig zijn.”

Van Weenen spreekt van een geavanceerd systeem van landbouwgronden in de middeleeuwen, met rijen van akkers van gelijke breedte. „Er werden waarschijnlijk granen als gerst, rogge en tarwe verbouwd, lijnzaad en huttentut.”

Op het idee van een ringwalburg in Castricum kwam Van Weenen toen hij het werk las van onderzoeker Michel Tuin. Die vond in Beverwijk een vreemde kromming in de Jan Alsweg in de Kerkbuurt. „Hij concludeerde aan de hand van de vorm van de straten dat daar heel goed een ringwalburg zou kunnen hebben gelegen bij het snijpunt van de Torenstraat en de Kerkstraat.”

Zo'n soort snijpunt komt vaak voor bij de aangetroffen ringwalburchten langs de kust. „In Castricum heeft het patroon deels ook dezelfde vorm met een Torenstraat en de kerk. Toen dacht ik, zou er in Castricum ook een ringwalburg kunnen zijn geweest?”

De plek zou logisch geweest zijn, zegt Van Weenen. „De locatie is midden tussen de geesten, niet ver van de binnenduinrand. Bovendien had je daar een splitsing van de weg die uit het zuiden kwam: recht door naar Egmond, en rechts af naar de strandwal van Limmen, Heiloo en Alkmaar.” Die laatste route voerde over de Soomerwegh ('die heet niet voor niets zo'), en door een oversteekplaats bij de Schulpvaart. „Dat was de Limmervoort. Een belangrijke plaats. Die is zelfs een tijd in het bezit van de gemeente Alkmaar geweest om de handelsbelangen zeker te stellen.”

Dingstal

Op de door hem beredeneerde plek is nog altijd het dorps hart van Castricum, met de kerk, die op een terp ligt. Dat was ook in de vroege middeleeuwen al het centrum. Een deel van de Dorpsstraat werd steeds aangeduid als de 'Dingstal', zegt Van Weenen. „Dat was de plek waar recht werd gesproken en waar de dorpelingen bij elkaar kwamen. Waar ze zich verzamelden om ten strijde te trekken. Het rechthuis

De locatie van kasteel 't Blockhuys,

stond daar ook, later het raadhuis. Daarvoor is het heel lang een open plek geweest. En in het Keurboek van Castricum wordt gesproken van een wal, die moest worden geslecht. Dat kan een restant van de ringwalburg zijn geweest.”

Hoe zag zo'n ringwalburg eruit? „Ze waren rond, dat is heel efficiënt, zo heb je de grootste oppervlakte met zo weinig mogelijk omheining. Ze groeven een gracht en met de lokale grond bouwden ze een wal aan de binnenkant. Daar bovenop plaatsen ze een palissade. Eigenlijk vrij eenvoudig. Duurzaam avant la lettre.”

Het was evengoed nog een aardig bouwwerk. „Een ringwalburg in een dorp had vaak een diameter van 150 of 200 meter.” Van Weenen acht het daarom niet waarschijnlijk dat de burchten zijn gebouwd door Vikingen, zoals wel eens gesugereerd. „Daar hadden ze te weinig mensen voor. Zo'n constructie kon je niet snel bouwen met de mensen die op zo'n bootje zaten.”

Ciebeek

Ringwalburgen waren bijna altijd aan de binnenduinrand gebouwd, op strategische punten en binnen de burg was er vaak een haakse kruising van wegen. En ze lagen bijna altijd bij een waterloop, die gebruikt werd voor het op peil houden van het water in de gracht. „De gracht zou gevuld kunnen zijn door de Ciebeek.” Die is overigens in de vorige eeuw gedempt. Er is wel een aantal ringwalbur-

ten zuiden van de Doodweg.

gen aangetroffen in Nederland, en overigens ook in het buitenland. Ze dateren van het laatste kwart van de negende eeuw, toen de invallen van de Vikingen heviger werden. Alleen al in Zeeland zijn er vijf gevonden: Oostburg, Domburg, Middelburg en Souburg en Burgh-Haamstede. Het vermoeden is dat ze er ook waren bij Roomburg, Voorburg, Valkenburg en Rijsburg. Die plaatsen liggen ook allemaal vlak bij de kust en bestonden al in de negende eeuw, maar alleen in Rijsburg is echt vastgesteld dat er een ringwalburg was. Op het vasteland van Noord-Holland zijn ze nog niet aangetroffen, wel in Den Burg op Texel. „Maar er zijn logische plaatsen aan te wijzen voor meer ringwalburgen”, zegt Van Weenen. „In Beverwijk zou er dus een kunnen zijn. Versterkingen waren er ook al in Velsen, Egmond, de Oudburg in Bergen, en Eenigenburg. Daartussen zou Castricum prima passen. Maar het is dus niet ergens duidelijk aangetoond.”

Wel zou de naam Castricum kunnen wijzen op een burcht. Van Weenen wilde graag uitzoeken waar die merkwaardige naam vandaan komt. „Er zijn drie mogelijke verklaringen. De eerste is dat het woord 'cast' komt van gaaster- of geesterheem: woonplaats op de geest. Ten tweede kan het van Castor komen, een eigenaam: heem van Castor. En ten derde zou het dus kunnen duiden op een Romeinse vestiging, een castrum.

Maar er zijn tot nu toe geen aanwijzingen dat zich in deze omgeving Romeinen hebben gevestigd, hun meest noordelijke punt was Velsen. Misschien ligt er nog iets onder de duinen. Maar het kan zijn dat een versterking in deze regio ook na de Romeinse tijd nog castrum werd genoemd.”

Blockhuys

Naast het boek heeft Van Weenen al andere vruchten kunnen plukken van zijn naspeuringen. Hij ontdekte de locatie van kasteel 't Blockhuys, dat in de Oosterbuurt van Castricum heeft gestaan. „Dat was in 2018 nationaal nieuws, het kwam zelfs op het NOS-journaal.” In middeleeuwse bronnen werd het Blockhuys genoemd en door middel van veldnamen uit de omgeving construeerde Van Weenen een mogelijke locatie: ten zuiden van de Doodweg. „Inderdaad hebben archeologen later kunnen vaststellen dat het Blockhuys daar gestaan heeft.” Met elektromagnetische metingen werden de gracht en de resten gelokaliseerd. „Het Melkkaantje tussen de Breedeweg en de Doodweg was waarschijnlijk de oprijlaan naar het kasteel.”

In de velden ten zuiden van Castricum is ook al eerder kasteel Cronenburg aangetroffen, vlak bij de gelijknamige boerderij, en er is volgens van Weenen nog veel meer te ontdekken. „Daar ligt tussen de Breedeweg en de Doodweg de Brewechgeest, het beste voorbeeld van een nog bestaande geest.

Er zijn weinig plekken waar de geest nog zo compleet is. Je ziet er overigens nog steeds volkstuinjtes.” Juist die plek, zegt Van Weenen, is nu in beeld voor woningbouw. „Dat zou ongelooflijk zonde zijn. Je zou er eigenlijk een monument van moeten maken.”

Van Weenen heeft veel in kaart

gebracht, maar hoopt dat er ooit een ringwalburg in Castricum gevonden wordt. „Als we ooit in het dorpscentrum gaan graven, moeten we er nu rekening mee houden dat er een oude gracht of wal zou kunnen liggen. Als je dat weet, ga je op een andere manier naar kijken.”

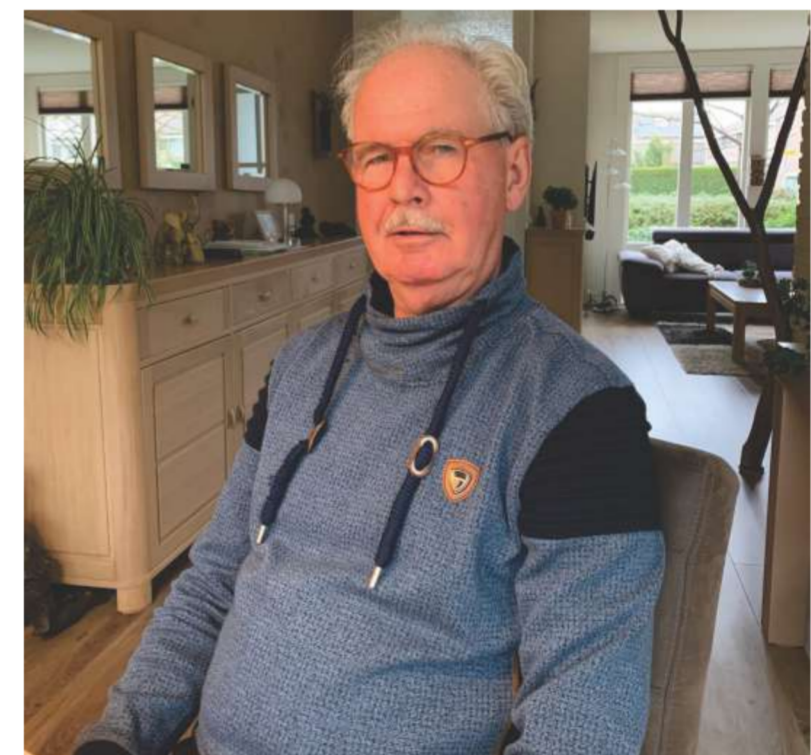
ARCHIEFFOTO

„Toen dacht ik: zou er in Castricum ook een ringwalburg kunnen zijn geweest?”

Impressie van een mogelijke ringwalburg in de 9e eeuw in Castricum.

ILLUSTRATIE KEVIN WILSON

Hans van Weenen. „De naam Castricum zou kunnen duiden op een Romeinse vestiging, een castrum.”

FOTO MEDIAHUIS

Boek

Het boek 'De oorsprong van Castricum ontdekt. Een landschapshistorische verkenning' is uitgegeven in samenwerking met Stichting Oer-IJ door Uitgeverij Noord-Holland en is vanaf nu verkrijgbaar in de meeste boekhandels in de regio voor 29,95 of te bestellen via www.uitgeverijnoordholland.nl. Het telt meer dan 400 pagina's en is rijk geïllustreerd.